

ЯРОСЛАВА

Ярослава

*Спогади про Ярославу Мельничук,
її вибрані статті та бібліографія*

Чернівці
Видавничий дім «Букрек»
2025

УДК
Я

Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 4 від 28 березня 2025 року)

Рецензенти:

Аністратенко Антоніна – доктор філологічних наук, професор закладу вищої освіти кафедри суспільних наук та українознавства Чернівецької державної медичної академії;
Голяк Тетяна – кандидат філологічних наук, молодший науковий співробітник відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України;
Гнатюк Михайло – доктор філологічних наук, професор кафедри теорії літератури та компаративістики Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Я

Ярослава : спогади про Ярославу Мельничук, її вибрані статті та бібліографія / упоряд.: Богдан Мельничук, Лідія Ковалець, Тетяна Мурашевич. Чернівці : Видавничий дім «Букрек», 2025. 452 с., 27 с. іл.

ISBN

Пропоноване меморіальне видання присвячене Ярославі Мельничук (1975–2022), кандидатів філологічних наук, доценту кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Водночас це нелегка спроба означити, що залишилось після цієї талановитої людини. Безумовно, це пам'ять, наші спогади. Це писання самої Ярослави – переконливі аргументи на користь її теперішньої та майбутньої присутності в науковому просторі. Зосталися й фото, на яких стільки оптимізму – попри складнощі долі. Бо Лесине «щоб не плакати, я сміялась» – це і про Ярославу Мельничук.

Адресовано філологам, а також усім, хто прагне знати більше про літературу Буковини й сучасне літературознавство у його людському (персональному) вимірі.

УДК

ISBN

© Б. Мельничук, Л. Ковалець,
Т. Мурашевич, упорядкувальні, 2025
© Видавничий дім «Букрек», 2025

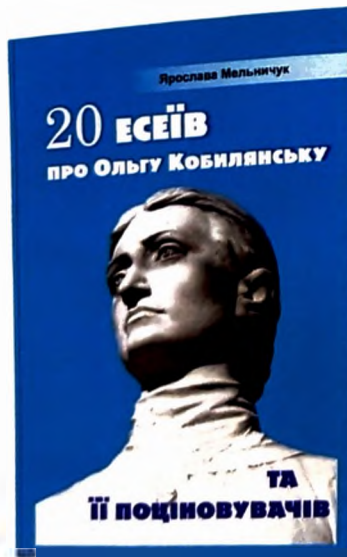
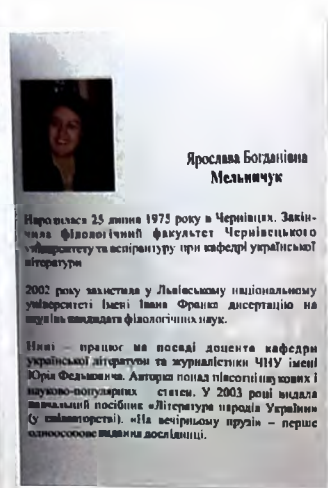
ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

Ярослава Мельничук народилась 25 липня 1975 року в Чернівцях у родині відомого літературознавця, письменника, доктора філологічних наук, професора Богдана Мельничука. У 1992-му закінчила Чернівецьку середню школу № 23 і стала студенткою філологічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Після завершення навчання вступила до аспірантури при кафедрі української літератури, у 2002-му на засіданні спецради при Львівському національному університеті імені Івана Франка захистила кандидатську дисертацію на тему: «Ольга Кобилянська в останній період творчості (від 1914 року): ідейно-художня еволюція» (науковий керівник – професор Борис Бунчук) та здобула науковий ступінь кандидата філологічних наук. У 2007-му стала доцентом кафедри української літератури.

Автор монографії «На вечірньому прюзі: Ольга Кобилянська в останній період творчості (від 1914 р.)» (2006), за неї у 2007 році отримала Міжнародну літературно-мистецьку премію імені Ольги Кобилянської. Опублікувала збірку невідомої малої прози Ольги Кобилянської «Огривай, сонце...» (2011) та роман письменниці «Апостол черні» (2012). Автор науково-популярного видання «20 есеїв про Ольгу Кобилянську та її поціновувачів» (2014), а також багатьох газетних матеріалів, статей, рецензій, друкованих в українських виданнях, а також часописах сусідньої Румунії. Заступник голови редколегії з підготовки зібрання творів Ольги Кобилянської у 10-ти томах. Член Національної спілки журналістів України (2014–2022), член Національної спілки письменників України (2015–2022).

22 грудня 2022 року на 48-му році життя після тяжкої хвороби Ярослава Мельничук померла.

Та залишилися спогади про цю яскраву, непересічну творчу й людську особистість. Залишилось написане – завжди добротне й цікаве. Обов'язком вважалось републікувати бодай статті з різних видань, іноді й малодоступних, укласти бібліографію праць нашої Ярослави і в цей духовно-інтелектуальний спосіб утривалити її земне буття. Перефразуючи думку Василя Сімовича, так ми не допустимо того, щоб стала забутою незабутня...

Зміст

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ	3
СПОГАДИ	
<i>Аністратенко Василь</i> . Вдячна пам'ять	4
<i>Антофійчук Володимир</i> . Відданість науці про літературу.....	5
<i>Баса Ореста</i> . Вірна дослідниця Ольги Кобилянської.....	11
<i>Бунчук Борис</i> . Наша кафедральна дитина (з виступу на похороні).....	13
<i>Вознюк Володимир</i> . Непересічна, яскрава особистість.....	15
<i>Гуцуляк Ірина</i> . Вона була і є!.....	18
<i>Гуцуляк (Телешман) Світлана</i> . Спогад про Ярославу Богданівну	19
<i>Джуран Василь</i> . У вічність через творчість	21
<i>Загородна Настасія, Ряба Валентина</i> . Співпраця з нашою Науковою бібліотекою.....	23
<i>Євстаф'євич Юрій</i> . Спогад про тьотю Ярославу	25
<i>Кирилюк Світлана</i> . Вона любила свято, вміла радіти життю... ..	25
<i>Ковалець Лідія</i> . Моя Ярослава (з роздумів над неминувим).....	31
<i>Козачук (Синицька) Ніна</i> . Повертаючись у найкращі миті	35
<i>Косташ Марія</i> . Бібліотечні зустрічі	37
<i>Кучерівська Софія</i> . Така й не така, як усі... ..	38
<i>Логінова Олена</i> . Спогади про зустріч, яка так і не відбулася... ..	39
<i>Меленчук Ольга</i> . Завжди усміхнена й окрилена.....	41
<i>Мельничук Богдан</i> . Усмішка старшої доні	45
<i>Микосянчик Юлія</i> . Слава, яку пам'ятатиму.....	48
<i>Мурашевич Тетяна</i> . У глибинах самого серця	50
<i>Олексюк Іванна</i> . Перша зустріч	52
<i>Паланюк Ольга</i> . Вона дарувала світло.....	53
<i>Паращук Ганна</i> . Невимовний біль	54

ще й не вповні досягнені нами як тими, хто подолав хронологічний рубіж віків. Ігнорування цих "голосів" – то віднаходження "тупика", вслухання – навпаки – вихід на перехрестя, де відбувається "зустріч" століть. Саме такою метафорою хотілось би виразити це "зіткнення" вже за межею нового *fin de siècle*, коли митці минулого розкриваються в сучасності навіть не те, що по-іншому, а набагато природніше, органічніше, вони пропонують своє – з-поза меж минулого віку – бачення нашого непростого сьогодення, в котрому губимося й не можемо дати собі раду, з котрого "випадаємо" остаточно, бо занадто багато нами втрачено й проігноровано».

Мені так багато хотілося ще написати.

Відчуваю, що, може, не сказала найголовнішого – про важливість цінувати присутність кожної людини в нашому світі. Про радість, яку людина дарує іншим навіть тоді, коли її життя сповнене болем утрат. Про світло, яке вона носить у собі, зігріваючи ним тих, хто цього потребує.

У перший день народження Ярослави, коли її сонце згасло, я написала у фейсбуці для неї вітання:

«Сьогодні мала б святкувати своє 48-річчя моя колега Ярослава Мельничук.

Мені хочеться привітати її тут, бо вона любила Свято з усіма його атрибутами, в колі людей була піднесеною і веселою, вміла радіти й жартувати, створюючи особливу й натхнену атмосферу, в якій завжди панувало Слово.

З днем народження, Ярославо!

Нехай на Божих левадах буде по-липневому осяйно, світло й затишно.

Я не буду тут писати про науково-творчі здобутки Ярослави Мельничук (а їх чимало й вони вагомі), про статуси й звання. Мені хочеться згадувати багато різних ситуацій і моментів, коли було гарно, світло і весело. Ті 90-ті роки, коли Ярослава була моєю студенткою, 2000-ні, коли ми були колегами на кафедрі...

У важку грудневу днину ми прощалися на міському кладовищі в Чернівцях...

Ярослава була великою життєлюбкою, яку, окрім літератури, цікавили багато інших речей у нашому складному світі – рослини, барвисте розмаїття ниток, з яких вона витворювала диво-

вижний одяг, люди... Вона любила людей і вміла з ними спілкуватися, вони довірялися їй, відкривалися, а вона завжди готова була допомогти, підтримати...

На цій грудневій світлині з 2012-го (за 10 років до грудневого 2022-го!) Ярослава випромінює світло, радість від спілкування, ще сповнена очікуванням нового – останнього – життєвого десятиріччя...

Згадаймо Ярославу в її День».

Я завжди пам'ятала цю дату – 25 липня.

Щоразу, коли Ярослава вітала мене з моїм днем народження, вона додавала: «А моє – через двадцять днів».

Казала це радісно, з натхненням очікуванням, з певним навіть викликом, мовби прагнула позмагатися з невблаганною долею...

Лідія КОВАЛЕЦЬ

МОЯ ЯРОСЛАВА (з роздумів над неминулим)

Ярослава Мельничук вперше увійшла в моє життя за своїх студентських років, здається, на курсі дитячої літератури. Пригадую аудиторію в нашому 6-му корпусі навпроти чергового, де тепер комп'ютерний клас. Парти зовсім не такі, як зазвичай у резидентських стінах, – масивні, дерев'яні, розраховані на вічність, а металеві, вузькі. За дерев'яними вочевидь можна легше сховатись, залишаючи «на поверхні» тільки частину себе, а в цій аудиторії все було відкритим, веселий, гомінкий дух тут панував ще якийсь час і після дзвоника. Як зараз бачу променисті, допитливі, іноді й задерикуваті погляди: Ярослава, Ніна Синицька (згодом Козачук), Оксана Миронюк, Віта Гремечук, Сергій Великий, інші їхні одногрупники. Доходило й до сліз; Ніна вже тепер мені зізналась, як писала тоді на першому занятті твір-роздум про книги свого дитинства (так я традиційно знайомлюсь із читачьким досвідом тих, із ким спілкуватимусь упродовж курсу, так намагаюсь відчувати їх). Отож, ця дівчина зі

сльозами мусила вийти з аудиторії, бо згадалась бабуса, яка й прилучила її до читання. Ярослава так само була дуже тонкої натури, вона теж виросла на книжках і почувалася серед них, як риба у воді. Чимало з тих творів, про які я говорила, ці інтелектуалки вже мали знати, що вирізняло їх з-поміж інших і робило впізнаваними. Часто саме на таких орієнтуєшся, дарма що в ідеалі мусиш орієнтуватись на всіх. Ярослава сиділа за партою чи не третьою в ряду посередині – і завжди з кимось. Вона, дуже компанійська, і згодом була зазвичай у чиемусь товаристві.

А ще я добре пам'ятаю, як Ярослава закінчувала університет. Її дипломною про Ольгу Кобилянську керував незабутній Микола Іванович Юрійчук, рецензентом було призначено мене чи не з огляду на те, що я теж свого часу досліджувала Ольгу Юліанівну. З якоїсь причини (може, дитина хворіла?) я не спромоглася приїхати на кафедру забрати роботу, а захисти наближались, тож Ярослава привезла мені її на квартиру, куди незадовго перед тим ми заїхали. Був травень, ми сиділи одна навпроти одної в кімнаті, залитій сонцем, а на підлозі, на книжкових полицях стояли гори ще спакованих у в'язки книжок. Мовилось не тільки про Кобилянську. Ярослава була тоді сповнена дуже піднесеного настрою, вона буквально світилась, Лесине «Стояла я і слухала весну, весна мені багато говорила...» характеризувало стан душі й моєї молодій гості. Де було знати, скільки страждань, а не тільки радощів-надій чекає на цю дівчину в майбутньому.

Мабуть, із цієї дипломної, яку я прочитала на одному подиху (так пишуть тільки творчі люди, і їхня наукова праця сприймається в усіх розуміннях як творча), – саме з цієї праці починалась Ярослава стежка у велику науку. А Ярославу (Ярославоньку, Славоньку, Мельничуківну ...) я більше ніколи не випускала з поля своєї уваги, хоч заприятелювали ми загалом тоді, як вона після аспірантури стала викладачкою нашої кафедри. В кафедральне товариство ця молода жінка привнесла свою дивовижну енергійність і відкритість, ораторську харизму і знову ж енергійність, таку далеку від академічного холоду. В науковій творчості – і ми це добре відчували – Ярослава одразу ж представила свій оригінальний скрупульозний почерк – «виважений науковий стиль», як підкреслив Іван Денисюк у передмові до її кандидатської монографії, почерк, який засновувався на оригінальному

мисленні й не на складних чужоземних поняттях, а на нашій питомій лексиці, якою оперувалося жваво, з використанням багатого й переконливого фактажу. В цьому стилі було чимало від стилю батька, Богдана Івановича. Але це й було суто Ярославине письмо – проникливіше, в міру емоційне й розкуте. Чи не тому читати написане цією дитиною було завше цікаво, як цікаво було слухати її думки про літературу і про інше, суто життєве, що хвилювало цю велику «м'ятежну» душу.

Навіть науково-популярні, зовсім популярні речі, які виходили з-під Ярославиного пера, виглядали дуже зграбно, її естетичний, тонкий почерк, якийсь піднесений, спрямований увись, і зараз перед очима. Графологія кваліфікує такий почерк як властивий людям, певних себе. А вона була справді такою. Промовляла красиво, трохи протяжно, ніби «бароково», і в моєму телефоні й досі живуть її привітання зі святами, не схожі на ніякі інші своєю вишуканістю. Пригадалось, як вона захоплено переповідала враження від свого захисту у Львові. Одне з них виглядало приблизно (тільки приблизно...) так: «Лідіє Михайлівно, якби Ви бачили тоді Бориса Івановича [йшлося про наукового керівника Ярославиної кандидатської Бориса Івановича Бунчука]: високий, худорлявий, одяг «з голочки», а головне – як гарно він говорив, як гарно він говорив про мою роботу!»; «Бачили б Ви, скільки друзів прийшли привітати нашого Ростика із захистом, що і яблуку не було де впасти!» Це – про двоюрідного брата Ростислава Чопика. Так вона щиро, безпосередньо раділа з того, що «яблуку не було де впасти», бо й сама мала чимало друзів, безліч добрих знайомих, багато похресників – її всюди було по-доброму багато. Такі, як Ярослава, люблять життя якоюсь особливо пристрасною любов'ю, може, тому вони всіма силами квапляться жити.

Ледь не щовесни Ярослава з Ніною Козачук пересаджували кафедральні вазони – щоб «проізростало». О, то був цілий ритуал, до якого дівчата готувались старанно, завчасно наносючи мішечків із землею, нових горщиків, щепочок. А коли наставала пора, дві наші кафедральні кімнати сповнювались духом землі, рослинності, не кажучи про веселе примовляння як невід'ємну ознаку добрих відносин.

Однієї зими я повезла Ярославу до своєї Пробіжної. В нас жила жінка, яка славилась на всю округу здібностями, як

тепер кажуть, із мануальної терапії, до неї їздили звідусіль. І помагало! Допомогла Ольга Федорівна й нашій Ярославі в її тодішніх проблемах із попереком чи то ногою, і Ярослава вийшла з її домівки поздоровілою. Мені ж у тому контексті запам'ятались і наші тодішні відвідини моєї хресної. Наша рідна хата стояла пустою, мама зимувала з нами в Чернівцях. А в цюці Гині було скромно, але тепло, затишно, вона частувала нас смачною гарячою капуснячкою і все бідкалась, що в Ярославі така біда. А відтак дізнавшись, що Ярослава – професорова донька, цюця Гиня щиро дивувалась, що та не погордувала її товариством, а була простою й доступною. Як видається, Ярослава такою була завжди, бо в ній, чернівчанці, професорській дитині, завжди органічно жили і Кривчунка її мами, й Олешків, Тулуків, Заболотів тата. Ярослава й нині для Олешкова своя – своя настільки, наскільки свій в Олешкові її народжений там тато, Богдан Іванович.

З батьками обидві Мельничуківни (Ярослава й Іванка) завжди були на «Ви». Культ батьків, їхньої справи в цій родині ставився високо – і то не тільки на рівні публічному. Ярослава тривалий час самовіддано доглядала за прикутою до ліжка мамою, а та у свою чергу до кінця підтримувала душу своєї найріднішої опікунки власним невичерпним оптимізмом. А як трепетно, з якою дочірньою відданістю Ярослава завжди піклувалась про батька («Татка!»), з якою одержимістю працювала над покажчиком його праць, із якою жіночою дбайливістю добирала йому одяг, взуття для виходу «на люди» чи й просто «щоб було». Особливо це вражало тоді, коли ледь не всі вже відійшли і вони з Татком залишалися вдвох у холодному життєвому океані.

Книга земного буття Ярослави має чимало сторінок, позначених надтяжкими випробуваннями, іноді навіть збоку ці сторінки виглядали непомірними для людини як матерії дуже тонкої та крихкої. Вочевидь то справді, вручаючи нам легший чи тяжчий хрест, підсоблюючи там, де треба, Всевишній розуміє нашу спроможність.

Смію сказати, що в свідомості Ярослави клич древніх «Vivere memento!» вже тривалий час сусідив із «Memento mori!»: до відходу в інший світ і залишення тут, на землі, доброї пам'яті про себе ця душа готувалась як могла. Навіть її зворушливі даруночки

нам власної роботи (в'язані шкарпетки, шапочки, шалики) були сповнені турботи, щоб нам було тепло *вже і потім*. Поминки на честь пам'яті наших кафедралів починались і закінчувались Отчєнашем, який зазвичай проказувала Ярослава. Та й походи до церкви, сповіді, причащення в неї були не «задля афіші», а, я впевнена, із внутрішньої принуки. Серед книжок у коридорі в Мельничуків напередодні похорону Ярослави мені трапилась маленька церковна брошура про обов'язок людини готуватись до смерті. І нехай тепер хтось скаже про несподіваність цього відходу і про відсутність зв'язку кожного з нас із Небом.

Хочеться вірити, що бодай у райських садах нашій Ярославі спочивається щасливо, бо ж, як мовиться в заупокійній відправі, там нема ні горя, ні хвороби, ні печалі, але життя безкінечне...

Ніна КОЗАЧУК (СИНИЦЬКА)

ПОВЕРТАЮЧИСЬ У НАЙКРАЩІ МИТІ

З Ярославою ми вчилися в одній школі, колишній 23-й, я на рік старша. Зустрічалися на хорі, яким керував Андрій Володимирович Плішка. Пам'ятаю, якось вона спізналась на заняття і боялася зайти, щоб не завадити, а під кінець репетиції, ніяковіючи, показалася в актовій залі під гучний регіт хористів. Але ж це була поведінка вихованої, скромної дівчини. Ярослава дуже старалася співати, вона поважала і любила вчителя музики, з яким потім частенько зустрічалася в коридорах університету (Андрій Володимирович, тоді вже доцент кафедри музики, викладав у теологів і керував університетським хором). До речі, колеги з кафедри української літератури М. Зушман і Л. Маркуляк також були випускниками згаданої школи і також співали в хорі, але раніше. Ми всі так себе й називали – «Плішкіні діти».

Наступна зустріч із Ярославою – в університеті, де навчалися в одній групі. На семінарах вона сиділа за першою партою біля вікна з Вітою Грєметчук, Оксаною Стринадко і Людою Дончук. А на лекціях – за другою партою біля дошки. Ярослава завжди